

معناشناسی واژه کتاب در قرآن

نویسنده:

زهرا راحتى نوش آبادى

www.ketab.ir

انتشارات رویش بهاری

(rooyeshebahari)

سرشناسه	: راحتی نوش آبادی، زهرا، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: معناشناسی واژه کتاب در قرآن نویسنده زهرا راحتی نوش آبادی
مشخصات نشر	: کرج: رویش بهاری، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۴ ص، ۵۲۱×۵۱۴ س.م
شابک	: ۴ - ۶۶ - ۴۸۷۱ - ۶۲۲ - ۹۷۸.
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: کتاب در قرآن
موضوع	: Books in the Qur'an
موضوع	: قرآن - واژه‌شناسی
موضوع	: Qur'an --Lexicology
رده‌بندی کنگره	: BP1۰۴
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۵۹
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۹۸۶۹۰۰۰

معناشناسی واژه کتاب در قرآن

عنوان: معناشناسی واژه کتاب در قرآن

نویسنده: زهرا راحتی نوش آبادی

طراح جلد: گروه طراحی پلکان

ناشر: رویش بهاری

مدیر تولید: امیر حیدری

شابک: ۴ - ۶۶ - ۴۸۷۱ - ۶۲۲ - ۹۷۸.

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شناسه: ۱۴۵۸

نوبت چاپ: اول پاییز ۱۴۰۳ | تومان: ۱۴۰۰۰۰

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

تهران، خیابان انقلاب، پلاک ۱۲۷۸، واحد ۹ - تلفن: ۳۶۶۳۱۳۸۷ - همراه: ۰۹۳۹۸۱۰۵۹۹۳

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵.....	پیشگفتار
۷.....	مقدمه

فصل اول: کلیات

۱۴.....	معنای لغوی و اصطلاحی کتاب
۱۷.....	معنای لغوی و اصطلاحی قرآن
۱۸.....	معنای لغوی و اصطلاحی معنا
۱۸.....	معنای اصطلاحی معنا
۲۰.....	معنای لغوی و اصطلاحی تاریخ
۲۱.....	معنای لغوی و اصطلاحی توصیف
۲۱.....	مفهوم معناشناسی تاریخی
۲۲.....	مفهوم معناشناسی توصیفی

فصل دوم: معناشناسی تاریخی واژه کتاب در قرآن

۲۶.....	دخیل یا عربی بودن واژه کتاب
۲۷.....	معنای وضعی و اولیه واژه کتاب و مشتقات آن در دوره جاهلی
۳۱.....	معنای کتاب و مشتقات آن در دوره قرآنی و پس از آن
۳۵.....	تحلیل تطور معنایی کتاب و مشتقات آن

فصل سوم: واژه‌های مرتبط با واژه کتاب در قرآن

- ۴۲..... واژه‌های مترادف با واژه کتاب در قرآن
- ۴۴..... لوح
- ۴۵..... صحف
- ۴۷..... سجل
- ۴۸..... اسفار
- ۴۸..... واژه‌های جانشین با واژه کتاب در قرآن
- ۴۹..... ذکر
- ۵۱..... فرقان
- ۵۲..... تنزیل
- ۵۲..... نور
- ۵۳..... هم‌نشین‌های صفتی با واژه کتاب در قرآن
- ۵۴..... مبین
- ۵۶..... منیر
- ۵۶..... حکیم
- ۵۸..... مسطور
- ۵۸..... حفیظ
- ۵۹..... مکنون
- ۶۰..... عزیز
- ۶۲..... کریم
- ۶۳..... معلوم
- ۶۴..... مصدق

فصل چهارم: وجوه معنایی واژه کتاب در قرآن

- ۷۰..... وحی و کتاب آسمانی
- ۷۰..... کتاب قرآن
- ۷۴..... علت اطلاق کتاب بر قرآن

۷۷.....	«تورات و انجیل»
۸۰.....	کارکرد کتاب به معنای تورات و انجیل
۸۰.....	استشهاد
۸۲.....	هدایت
۸۴.....	امام و رحمت
۸۴.....	انبیاء
۸۷.....	نامه اعمال
۸۸.....	کتاب اعمال فردی
۹۱.....	کتاب اعمال امته‌ها
۹۲.....	کتاب اعمال جمیع خلائق
۹۳.....	کتاب اعمال نیکان
۹۴.....	کتاب اعمال بدکاران
۹۵.....	کتاب حوادث و جزئیات عالم معنوی
۱۱۰.....	حکم
۱۱۱.....	حکم تشریحی
۱۱۳.....	حکم تکوینی
۱۱۴.....	مدت مقرر و معین
۱۱۵.....	دلیل ثابت و استوار
۱۱۷.....	نوشته ظاهری و حسی
۱۱۷.....	نوشته ظاهری خدا
۱۱۸.....	دست نوشته بشری
۱۱۹.....	نامه ظاهری و مادی
۱۲۰.....	مکاتبه و قرارداد
۱۲۰.....	نگاهی به جایگاه کتاب در نظام معنایی قرآن
۱۲۴.....	نتیجه
۱۲۷.....	فهرست منابع

پیشگفتار

«کتاب» یکی از واژگان مهم و قابل تأمل در متن وحیانی است و در آیات قرآن بر اساس هم‌نشینی واژه‌ها و کلمات پیرامونی‌اش به هنگام موقعیت‌های مختلف توانسته نقش‌های متفاوتی پیدا کرده و در بافت و مقام ایراد سخن، مصادیق متعددی را منعکس نماید.

با توجه به کارکردهایی که در قرآن بر واژه «کتاب» خواسته و گزارش شده، ذهن آدمی به پرسش‌گرفته می‌شود که منظور از «کتاب» در قرآن چیست؟ و دارای چه مصداق و یا مصداقی می‌باشد؟

واژگانی چون «کتاب» که در قرآن به یک هیأت و شکل به کار رفته؛ ولی در بافت و ترکیب‌های مختلف معانی خاص و متفاوتی را می‌رساند را می‌توان با بهره‌گیری از تکنیک‌های «معناشناسی کاربردی» تحت بررسی قرارداد و معانی خاص و متفاوت آن را شناسایی نمود؛ اما شاخص‌ترین وجه معنایی کتاب "قرآن کریم" می‌باشد. خداوند قرآن را کتاب هدایت انسان‌ها شمرده و بارها از آن به کتاب یاد کرده است. واژه کتاب بر اثر باهم‌آیی با مفاهیم دیگر صبغه معناشناختی خاصی یافته و پیوند عمیقی با مبدأ وحی و غایت و هدف آن پیدا کرده است.

مقدمه

هر متنی دانسته‌هایی در خود پنهان دارد که باید کشف و بررسی شود و معناشناسی به عنوان یکی از شاخه‌های زبان‌شناسی در پی کشف چگونگی سازماندهی این دانسته‌ها در کلام است در واقع معناشناسی در پی معرفی راه‌هایی است که بتوان با آن هر نوع متنی را بررسی کرد از ظهور این علم کمتر از نیم‌قرن می‌گذرد.

معناشناسی یک اصطلاح فنی است که به مطالعه معنی اطلاق می‌شود و معنا صرفاً دانستن معنای لغت نیست؛ بلکه آگاهی از بافت فرهنگی و رابطه یک واژه با واژگان دیگر در داخل یک متن است. واژگانی چون "کتاب" که در قرآن به یک هیأت و شکل به کار رفته؛ ولی در بافت و ترکیب‌های مختلف معانی خاص و متفاوتی را می‌رساند را می‌توان با بهره‌گیری از تکنیک‌های «معنی‌شناسی کاربردی» تحت بررسی قرارداد و معانی خاص و متفاوت آن را شناسایی نمود.

در معناشناسی دو رویکرد اصلی وجود دارد معناشناسی در زمانی "تاریخی" و معناشناسی هم‌زمانی "توصیفی". در معناشناسی تاریخی تغییرات و تحولات معنایی یک واژه را در طول زمان بررسی می‌کند و در معناشناسی توصیفی معنای یک واژه را در یک مقطع زمانی براساس محیط وقوع آن در یک بافت زمانی تعیین می‌گردد و معنا را بر حسب روابط همنشینی و جانشینی میان واژه‌ها مورد بررسی قرار می‌دهد.

از خصوصیات واژگان آیات قرآن، احتمال چندمعنایی بودن آنهاست و از آنجایی که این امر، موجب پرباشان خاطری مؤمنان شده و زمینه‌ساز برخی اختلافات میان آنها و تفاسیر مختلف که شاید مواردی از آن منجر به تفسیر به رأی شود؛ لذا چنین چالشی، پژوهشی را می‌طلبد تا بیان دارد که واژه "کتاب" در قرآن دارای چه بار معنایی است و دارای چه کاربردها و مصادیقی می‌تواند باشد تا منظور اصلی گوینده به طور کامل به مخاطب منتقل گردد و بدین‌وسیله قرآن بتواند رسالت خود را که هدایت‌کردن و وحدت‌آفرینی میان مسلمانان است، به‌خوبی انجام دهد.